

PIOTR BOBER

SEBASTIAN CHĘCIŃSKI

KRYZYS GOSPODARCZY A ROZWÓJ SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

Wprowadzenie

W większości publikacji sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) prawie zawsze przedstawiany jest w kontekście jego wielkiej roli we wzroście gospodarczym kraju, tworzeniu miejsc pracy, rozwoju wybranych sektorów czy całych gospodarek. Również w Polsce, wzorem gospodarek amerykańskich czy zachodnioeuropejskich, sektor MSP nazywany jest „lokomotywą rozwoju”, podczas gdy – słusznym przeważnie zdaniem – rzadko idzie za tym właściwe zainteresowanie, dokładne badanie jego potrzeb i oczekiwań oraz prawdziwa pomoc¹.

Inspiracją do napisania niniejszego artykułu są zaobserwowane rozbieżności w prezentowanych poglądach na temat siły oddziaływania globalnego kryzysu gospodarczego, który dotknął w latach 2007–2011 światową gospodarkę, na sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.

Celem opracowania jest analiza wybranych wielkości w sektorze MSP na tle zmian zachodzących w polskiej gospodarce w okresie kryzysu gospodarczego.

W pierwszej kolejności omówiono istotę i znaczenie sektora MSP dla gospodarki, zarówno krajowej jak i światowej. Następnie przeprowadzono analizę zmian jakie zachodziły w przedmiotowych przedsiębiorstwach w latach kryzysu gospodarczego na tle sytuacji makroekonomicznej w Polsce.

Istota, geneza i znaczenie mikro, małych i średnich przedsiębiorstw

Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa są motorem gospodarki europejskiej. Są one głównym źródłem zatrudnienia, budzą ducha przedsiębiorczości i działań innowacyjnych w Unii Europejskiej, a tym samym mają kluczowe znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności i zatrudnienia. Nowa definicja MSP, która weszła w życie dnia 1 stycznia 2005 roku, stanowi istotny krok w kierunku poprawy otoczenia gospo-

¹ P. Bober, Ł. Kalupa: *Strategie gospodarowania majątkiem małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo WSB, Poznań 2007, s. 25.

darczego dla MSP, a jej celem jest promowanie przedsiębiorczości, inwestycji i wzrostu. Definicja ta została opracowana po przeprowadzeniu szerokich konsultacji z bezpośrednio zainteresowanymi, co dowodzi, iż uwzględnianie opinii MSP ma kluczowe znaczenie dla pomyślnej realizacji celów lizbońskich².

Definicje zawarte w rozporządzeniach Rady czy Komisji Europejskiej są stosowane bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej i w związku z tym, niezależnie od regulacji krajowych, od 1 stycznia 2005 roku obowiązują nowe definicje: mikro-, małego i średniego przedsiębiorcy określone w załączniku nr 1 do rozporządzenia 364/2004. Oznacza to, iż od tego dnia każdy podmiot, wobec braku odmiennych uregulowań w przepisach przejściowych, obowiązany będzie stosować wyżej wskazane definicje w nowym brzmieniu³.

Na podstawie treści zawartej w art. 2 załącznika nr 1 do rozporządzenia 364/2004 wyodrębnia się następujące kategorie przedsiębiorstw:

- 1) mikroprzedsiębiorstwo – to przedsiębiorstwo, które:
 - zatrudnia mniej niż 10 pracowników oraz
 - jego roczny obrót nie przekracza 2 mln euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 mln euro;
- 2) małe przedsiębiorstwo – to przedsiębiorstwo, które:
 - zatrudnia mniej niż 50 pracowników oraz
 - jego roczny obrót nie przekracza 10 mln euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln euro;
- 3) średnie przedsiębiorstwo – to przedsiębiorstwo, które:
 - zatrudnia mniej niż 250 pracowników oraz
 - jego roczny obrót nie przekracza 50 mln euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 mln euro.

Ponadto, dokonując prawidłowej klasyfikacji przedsiębiorstwa konieczne jest uwzględnienie wzajemnych relacji z innymi przedsiębiorstwami w zakresie własności kapitału, prawa głosu lub prawa do wywierania decydującego wpływu. Na tej podstawie można wyodrębnić przedsiębiorców:

- niezależnych,
- partnerskich,
- związanych.

Analizując znaczenie przedsiębiorstw sektora MSP dla rozwoju polskiej gospodarki warto podkreślić, że stanowią one ponad 99% ogółu wszystkich polskich przedsiębiorstw (GUS 2010). Wytwarzają one ponad 33% PKB i zatrudniają ok. 30% ogółu pracujących

² G. Verheugen: *Przedsiębiorstwo i przemysł, Nowa definicja MSP, Komisja Europejska*, Urząd Publikacji – publications.eu.int, Wspólnoty Europejskie 2006, s. 3.

³ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 364/2004 z dnia 25 lutego 2004 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001 i rozszerzające jego zakres w celu włączenia pomocy dla badań i rozwoju, DzU L 63 z 28.2.2004.

w Polsce⁴. Należy również zauważyć, że zdolność do wchłaniania nadwyżek siły roboczej aktywnie przyczynia się do łagodzenia powstających na tym tle napięć społecznych. Ponadto rozwój sektora MSP wyzwała postawy przedsiębiorczości w społeczeństwie, a w konsekwencji przyczynia się do wzrostu liczby podejmujących ryzyko gospodarcze.

Warto zauważyć, że o znaczeniu gospodarczym przedsiębiorstw sektora MSP decyduje również efektywne wykorzystywanie posiadanych zasobów oraz ich, znacznie efektywniejsza w porównaniu z przedsiębiorstwami dużymi, rynkowa alokacja⁵. W konsekwencji, przedsiębiorstwa te posiadają duże zdolności adaptacyjne, pozwalające na zarówno szybsze dostosowanie oferty do wymagań konsumentów, jak i szybsze dotarcie do nowych rynków.

Tak więc na podstawie powyższych rozważań można stwierdzić, że duży udział małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce znacznie poprawia funkcjonowanie mechanizmów konkurencji rynkowej. Natomiast warunkiem sprawnego funkcjonowania rynku jest gospodarka oparta w dużej mierze na działaniu jak największej liczby małych firm⁶. Dlatego też zarówno samorządy lokalne, jak i regionalne podejmują intensywne działania w zakresie wspierania małych i średnich przedsiębiorstw. Mając na uwadze, że przyczynia się to do rozwoju całej jednostki samorządowej, wskutek czego poprawia się jakość życia mieszkańców, którym przedsiębiorcy mogą oferować lepsze, bądź tańsze towary i usługi⁷.

Wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przez samorządy lokalne i regionalne wynika przede wszystkim z prowadzonej przez nie polityki regionalnej. Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007–2013 określa uwarunkowania rozwoju regionalnego Polski. Najważniejsze z nich to:

- utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego przy dokonywaniu korzystnych zmian strukturalnych w gospodarce, polegających na zwiększeniu udziału gałęzi i branż o wysokim poziomie zaawansowania technologicznego i konkurencyjności eksportowej,
- zwiększenie zatrudnienia przez tworzenie miejsc pracy i wykorzystywanie aktywnych form walki z bezrobociem,
- zwiększenie innowacyjności polskiej gospodarki w wyniku intensyfikacji i racjonalizacji badań naukowych oraz szerszego wykorzystywania przez przedsiębiorstwa,
- przygotowanie kadr dla gospodarki opartej na wiedzy i wysiłek edukacyjny na rzecz wzmocnienia społeczeństwa informacyjnego,

⁴ M. Starczewska-Krzysztozek: *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Infor nr 4(28), Wydawnictwo Sejmowe dla Biura Analiz Sejmowych, Warszawa 2008, s. 1.

⁵ B. Piasecki: *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1998, s. 101.

⁶ A. Kamrowski: *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju aglomeracji miejskich*, Szczyt Gospodarczy Pomorza Zachodniego, Szczecin 1998.

⁷ M. Kochmańska: *Bariery rozwoju przedsiębiorczości małych i średnich firm*, Zeszyt Naukowy 1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanitas, Sosnowiec 2007, s. 59.

- zapewnienie większej spójności kraju na poziomach: międzynarodowym, ogólnokrajowym, wewnątrzregionalnym i lokalnym, przede wszystkim poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej⁸.

Bezspornie należy stwierdzić, że znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju otoczenia, w jakim działają jest ogromna. Literatura przedmiotu potwierdza, że są one podstawą gospodarki rynkowej i stanowią bazę demokratycznego porządku społeczno-ekonomicznego. Obok funkcji gospodarczej podkreśla się również funkcję społeczną, ekonomiczną i ekologiczną. Analizowanie znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw pod kątem efektów obejmuje wymiar jakościowy i ilościowy⁹.

Analiza wybranych wielkości przedsiębiorstw w sektorze MSP

Badając wybrane wielkości przedsiębiorstw sektora MSP należy zauważyć, że w okresie objętym analizą, tj. latach 2006–2010, gospodarka światowa zmagala się z problemem, który przez wielu nazywany był kryzysem gospodarczym. W związku z powyższym autorzy dokonali analizy porównawczej wybranych wielkości przedsiębiorstw działających w sektorze MSP z ogólną sytuacją makroekonomiczną kraju.

Jednym z podstawowych mierników sytuacji gospodarczej kraju jest Produkt Krajowy Brutto (PKB). Miernik ten określa zagregowaną sumę dóbr i usług wytworzonych w gospodarce narodowej w danym roku. Analiza dynamiki PKB wskazuje, że pomimo jego malejącego trendu, polska gospodarka w analizowanym okresie wzrastała. W roku 2009 wzrost ten wyniósł zaledwie 1,8 pkt procentowego, lecz w porównaniu z innymi krajami członkowskimi Unii wynik ten kształtował się na wysokim poziomie. Polska była jedynym krajem wspólnoty, który zanotował dodatnią dynamikę PKB. W kolejnym ostatnim okresie badania (2010) tempo wzrostu gospodarki przyspieszyło do poziomu 103,8%.

Tabela 1

Dynamika wzrostu PKB w Polsce w latach 2006–2010 (w %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010
Dynamika PKB	103,6	106,8	105,1	101,7	103,8

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny nr 2 (640)*, Warszawa 2011, s. 26.

W pierwszym roku badanego okresu dynamika PKB była wyższa niż ówczesnie zakładano, przy czym była ona najwyższa od kilku lat. Wśród przyczyn tak wysokiego tempa wzrostu wymienić należy przede wszystkim znaczny wzrost popytu krajowego oraz ze-

⁸ *Ibidem*, s. 60.

⁹ J. Janiuk: *Strategiczne dostosowanie polskich małych i średnich przedsiębiorstw do konkurencji europejskiej*, Warszawa 2004, s. 157–163.

wewnętrznego, a także istotny wzrost produkcji sprzedanej przemysłu, która była najwyższa od 1997 roku. Kolejny okres badania potwierdza przyspieszenie wzrostu gospodarczego. W roku 2007 wzrost gospodarczy osiągnął swoje ekstremum, które wyniosło 6,8%. Tak istotny wzrost spowodowany był ponownie zwiększeniem popytu krajowego jak i zewnętrznego. Wśród przyczyn zwiększenia popytu wymienić należy przede wszystkim: wzrost spożycia indywidualnego, wzrost nakładów brutto na środki trwałe – wzrost inwestycji umożliwiły instytucje finansowe, dzięki ułatwieniu dostępu do zewnętrznego finansowania takich zakupów. Główny czynnik wzrostu dynamiki PKB w 2007 roku to znaczne zwiększenie tempa wzrostu wartości dodanej brutto w budownictwie, które było najwyższe od dziesięciu lat.

Następnie w 2008 roku można zaobserwować znaczne osłabienie dynamiki PKB, która wyniosła 5,1%. Przyczyną osłabienia dynamiki wzrostu gospodarczego, było niewątpliwie załamanie koniunktury gospodarczej w USA oraz strefie euro, co było następstwem nasilenia trwającego od II kwartału 2007 roku kryzysu finansowego. Wzrost gospodarki o 5,1% w takich warunkach należy zatem uznać za korzystny wynik. Wewnętrznych przyczyn osłabienia dynamiki wzrostu należy doszukiwać się w spadku nakładów inwestycyjnych na środki trwałe, co skutkowało również obniżeniem popytu krajowego. Ujemny wpływ na wzrost gospodarczy miał także gorszy niż w roku poprzednim wynik wymiany handlowej. Dalsze osłabienie dynamiki wzrostu gospodarczego miało miejsce w 2009 roku, do czego przyczyniło się głównie osłabienie popytu wewnętrznego, co z kolei spowodowane zostało przez znaczne ograniczenie zapasów przez przedsiębiorstwa oraz spadek inwestycji. Osiągnięcie niewielkiego, lecz dodatniego wzrostu gospodarczego należy jednak uznać za bardzo korzystny wynik, bowiem polska gospodarka, jako jedyna w krajach wspólnoty, rosła.

Ujemny trend dynamiki PKB nie wpłynął negatywnie na liczbę gospodarujących przedsiębiorstw, bowiem w badanym okresie liczba podmiotów gospodarczych działających w Polsce charakteryzowała się rosnącą tendencją – w pierwszym okresie analizy, ich liczba ogółem wynosiła 1 714 915, a w ostatnim roku badanego okresu ich wynosiła 1 726 663. Należy zauważyć odwrócenie trendu w roku 2009, w którym nastąpiło znaczne zmniejszenie liczby gospodarujących podmiotów w stosunku do roku 2008. Zmiany w liczebności wszystkich przedsiębiorstw gospodarujących w polskiej gospodarce przedstawiono w tabeli 2.

Dominującą grupą podmiotów były mikroprzedsiębiorstwa, które w całym okresie badania stanowiły około 96% całej populacji, kolejną grupą przedsiębiorstw rozpatrywaną pod względem liczebności były podmioty małe – zatrudniające od 10 do 49 osób – ich liczba wynosiła średnio 2,7%. Najmniejszą część całej liczebności stanowiły przedsiębiorstwa średnie (zatrudniające od 50–249 osób). Ich udział w populacji wynosił ok. 0,87%.

W analizowanym okresie wszystkie badane grupy przedsiębiorstw charakteryzowały się rosnącą dynamiką. Szczegółowo ich liczebność w poszczególnych okresach badania przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 2

Liczba i struktura przedsiębiorstw gospodarujących w Polsce według klas wielkości w latach 2006–2010 (w szt.)

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Mikro	%	Małe	%	Średnie	%
2006	1 714 915	1 652 928	96,39	44 298	2,58	14 708	0,86
2007	1 777 076	1 713 194	96,41	45 184	2,54	15 452	0,87
2008	1 862 242	1 787 909	96,01	54 974	2,95	16 327	0,88
2009	1 673 527	1 604 417	95,87	50 189	3,00	15 808	0,94
2010	1 726 663	1 665 064	96,43	42 591	2,47	15 841	0,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010*, GUS, Warszawa 2011.

Odzwierciedleniem korzystnej sytuacji makroekonomicznej Polski, a także zadowalającej sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw była między innymi rosnąca dynamika zatrudnienia oraz wynagrodzeń.

Tabela 3

Liczba oraz struktura pracujących w polskich przedsiębiorstwach ogółem oraz według klas wielkości w latach 2006–2010 (w tys.)

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Mikro	%	Małe	%	Średnie	%
2006	8556	3475	40,61	976	11,41	1542	18,03
2007	8969	3593	40,06	1007	11,23	1619	18,05
2008	9494	3727	39,26	1195	12,59	1698	17,89
2009	8830	3464	39,23	4542	51,44	1643	18,61
2010	8859	3399	38,37	4488	50,66	1649	18,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010...*

W analizowanym okresie liczba pracujących wzrosła o 3% z 8,56 mln osób w roku 2006 do poziomu 8,86 mln w 2009 roku, co wpisuje się w kontynuację trendu wzrostowego notowanego od 2003 roku. Z analizy zawartości informacyjnej tabeli 3 wynika również, że dynamika tych zmian jest rosnąca do 2008 roku, a w 2009 roku jej tempo nieznacznie spada. Wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą w analizowanym okresie prawdopodobnie spowodowany był dodatnim wzrostem PKB oraz utrzymującym się popytem konsumpcyjnym.

Pomimo wzrostu liczby pracujących, zaobserwowana stopa bezrobocia w ostatnim okresie badania wzrosła. W analizowanym okresie sytuacja na rynku pracy ulegała zmianie – w okresie od 2006 do 2008 roku bezrobocie ulegało stopniowemu zmniejszaniu od

poziomu 14,8% w roku 2006, do poziomu 9,5% w roku 2008. Dopiero rok 2009 przyniósł nieznaczne jego zwiększenie do poziomu 12,1%. Ostatni okres poddany analizie przyniósł dalszy wzrost stopy bezrobocia do poziomu 12,4%. Przyczyną nieзначnego wzrostu bezrobocia w ostatnim okresie badania było niewątpliwie osłabienie koniunktury gospodarczej, co skutkowało przede wszystkim spadkiem popytu krajowego i zagranicznego, a efektem tego były planowane przestoje w działalności przedsiębiorstw, bankructwa, zwolnienia grupowe, a także ograniczenie nowego zatrudnienia.

Tabela 4

Bezrobocie rejestrowane w Polsce w latach 2006–2010 (w %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010
Stopa bezrobocia	14,8	11,2	9,5	12,1	12,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Roczne mierniki gospodarcze cz. IV, GUS, Warszawa 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_roczne_mierniki_gospodarcze_cz_IV_xls (21.03.2011).

Analizując dynamikę liczby pracujących w polskich przedsiębiorstwach według klas wielkości należy zauważyć, że największą dodatnią dynamiką charakteryzuje się grupa przedsiębiorstw małych, zatrudniających 10–49 osób, która zanotowała w badanym okresie wzrost w wysokości ponad 31%. Zaraz za przedsiębiorstwami małymi, uplasowały się przedsiębiorstwa średnie, w których wzrost liczby pracujących w analizowanym okresie wynosił 30%. W badanym okresie zauważyć można ujemną dynamikę zatrudnienia w mikroprzedsiębiorstwach

Z analizy struktury zatrudnienia, która zaprezentowana została w tabeli 4 wynika, że największym pracodawcą w całym okresie badania były bez wątpienia mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniały średnio 40% wszystkich pracujących.

Analiza przeciętnych wynagrodzeń brutto w poszczególnych okresach wskazuje na ich rosnącą dynamikę w całym badanym okresie oraz we wszystkich grupach przedsiębiorstw. Średnie wynagrodzenia brutto wypłacane przez pracodawców w badanym okresie rokrocznie wzrastały od poziomu 2600 zł w 2006 roku do poziomu 3300 zł w roku 2010. Najszybszym wzrostem wynagrodzeń charakteryzuje się grupa przedsiębiorstw średnich, w których wynagrodzenie wzrosło o 40%. Mikroprzedsiębiorstwa z kolei okazały się pracodawcą najsłabiej doceniającym swoich pracowników, ponieważ w tej grupie pracownicy zarabiali najmniej (2006 – 1509 zł, a 2010 – 2006 zł) i dodatkowo dynamika zmian w całym okresie była najwolniejsza – 24%.

Tabela 5

Przeciętne wynagrodzenia brutto na jednego pracującego w polskich przedsiębiorstwach ogółem oraz według klas wielkości w latach 2006–2010 (w zł)

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Mikro	%	Małe	%	Średnie	%
2006	2525	1509	59,76	1831	72,51	2579	102,14
2007	2732	1555	56,90	1934	70,80	2839	103,91
2008	3000	1726	57,53	2149	71,63	3129	104,30
2009	3139	1879	59,86	2323	74,00	3242	103,28
2010	3300	2006	60,79	2472	74,91	3363	101,91

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010...*

Jak już wskazano powyżej, wzrost popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego, skutkujący dodatnią dynamiką PKB w analizowanym okresie miał również przełożenie na sytuację finansową polskich przedsiębiorstw, którą odzwierciedlają podstawowe wielkości finansowe omówione poniżej.

Tabela 6

Przychody i koszty w polskich przedsiębiorstwach ogółem oraz według klas wielkości w latach 2006–2010 (w mld zł)

Wyszczególnienie	Polska		Mikro		Małe		Średnie	
	P	K	P	K	P	K	P	K
2006	2559	2381	637	566	340	322	561	531
2007	2888	2661	671	585	382	353	653	614
2008	3214	3002	746	646	464	433	701	670
2009	3080	2872	699	615	417	390	657	625
2010	3297	3046	720	618	449	417	689	650

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010...*

Analiza przychodów oraz kosztów polskich przedsiębiorstw, zaprezentowana w tabeli 6, pozwala zauważyć ich rosnącą dynamikę. Najszybszy wzrost przychodów i kosztów zanotowany został w 2007 roku, w którym dynamika przychodów wynosiła prawie 13%. Późniejsze okresy to rokroczny spadek tempa wzrostu przychodów, jednak całe badanie zakończone zostało na poziomie 10% wyższym. Koszty wzrastały w podobnym tempie do przychodów i zakończyły całe badanie na 10 procentowym wzroście. Ostatni rok analizy przyniósł przychody na poziomie 3,29 bln zł w sektorze przedsiębiorstw, a odpowiadające im koszty wynosiły 3,05 bln zł. W tym samym okresie przychody i koszty sektora MSP wynosiły odpowiednio 2,09 oraz 1,90 bln zł.

Analiza wyników obliczeń zawartych w tabeli 6 pozwala zauważyć, że najszybsze tempo wzrostu przychodów charakteryzuje przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób. W całym okresie badania ich wzrost wyniósł 32%, lecz koszty tej grupy przedsiębiorstw rosły równie szybko – 29%. Wolniej, ale również powyżej średniorocznego wzrostu, rosły przychody przedsiębiorstw średnich. W całym okresie badania ich wzrost wyniósł 23%. Wzrost odpowiadających im kosztów był szybszy niż tempo wzrostu przychodów i wyniósł 22%. Mikroprzedsiębiorstwa w analizowanym okresie charakteryzowały się wzrostem przychodów na poziomie 13%, natomiast wzrost kosztów był wolniejszy niż wzrost przychodów i wyniósł 9%

W roku 2010 wynik finansowy brutto wszystkich przedsiębiorstw z sektora wyniósł 291 117 mld zł. Wzrost wyniku finansowego wszystkich przedsiębiorstw sektora należy wpisać w kontynuację trendu wzrostowego, notowanego od 2003 roku. Zauważyć należy załamanie, które nastąpiło w roku 2009.

Tabela 7

Wynik finansowy brutto w polskich przedsiębiorstwach ogółem oraz według klas wielkości w latach 2006–2010 (w mld zł)

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Mikro	%	Małe	%	Średnie	%
2006	201 945	79 603	39,42	24 159	11,96	33 170	16,43
2007	253 919	99 797	39,30	31 105	12,25	42 140	16,60
2008	264 808	116 336	43,93	37 437	14,14	40 669	15,36
2009	255 970	105 307	41,14	30 340	11,85	39 302	15,35
2010	291 117	121 002	41,56	34 348	11,80	46 357	15,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych 2010...*

Na podstawie analizy wyników obliczeń zawartych w tabeli 7 można zaobserwować, że wszystkie grupy sektora MSP charakteryzuje rosnąca dynamika wyniku finansowego w całym okresie badania. Najszybszy wzrost zanotowały mikroprzedsiębiorstwa, których wynik finansowy w całym okresie urósł o 52%. Drugą grupą pod względem tempa wzrostu wyniku finansowego są przedsiębiorstwa małe, które w całym okresie zanotowały wzrost zysku na poziomie 42%. Przedsiębiorstwa średnie wygenerowały w rozpatrywanym okresie zysk o 39% wyższy.

Nadal korzystna, sytuacja gospodarcza Polski w 2010 roku i w zasadzie w całym okresie 2006–2010, miała przełożenie na działalność inwestycyjną przedsiębiorstw. W roku 2010 nakłady inwestycyjne sektora przedsiębiorstw wzrosły do poziomu 131 939 mln zł. W analizowanym okresie widać trend wzrostowy notowany do roku 2008, następnie zanotowano odwrócenie trendu, który spowodował zmniejszenie nakładów inwestycyjnych w latach 2009–2010 z poziomu 160 540 mln zł w 2008 roku do wartości 141 939 w okresie kończącym analizę. W całym jednak okresie badania nastąpił wzrost wydatków inwesty-

cyjnych o nieco ponad 24%. Wielkość oraz strukturę nakładów inwestycyjnych w sektorze przedsiębiorstw przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 8

Nakłady inwestycyjne w sektorze polskich przedsiębiorstw w latach 2006–2010 (w mln zł)

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Mikro	%	Małe	%	Średnie	%
2006	114 340	14 179	12,40	12 846	11,23	28 041	24,52
2007	144 280	18 321	12,70	15 827	10,97	34 759	24,09
2008	160 540	20 356	12,68	19 012	11,84	34 942	21,77
2009	143 751	21 853	15,20	15 850	26,23	30 806	21,43
2010	141 939	24 848	17,51	16 291	28,98	29 598	20,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych 2010...*

Analiza przebiegu procesów inwestycyjnych w grupach przedsiębiorstw według wielkości pozwala zauważyć, że największą dynamiką charakteryzowały się mikroprzedsiębiorstwa, w których w okresie badania nakłady inwestycyjne zanotowały prawie dwukrotny wzrost z poziomu 14,2 mld zł w 2006 roku do wysokości ponad 24 mld zł w 2010 roku. Pozostałe grupy przedsiębiorstw charakteryzowały się wzrostem. Małe przedsiębiorstwa zwiększyły zakupy o 27% w całym okresie do wysokości 16,3 mld zł w roku 2010, a przedsiębiorstwa średnie wydały w roku 2010 o ponad 5% więcej niż w 2006 roku. Zauważyć należy również prawidłowość, wskazaną już we wcześniejszych etapach analizy, w których rok 2009 przynosi odwrócenie dodatniej dynamiki notowanej od 2006 roku. Analiza struktury wydatków inwestycyjnych pozwala natomiast stwierdzić, że najwięcej środków na inwestycje przeznaczyły przedsiębiorstwa małe, które wydały ponad 16% wszystkich środków na inwestycje.

Podsumowanie

Na podstawie rozważań zawartych w opracowaniu można stwierdzić, że przedsiębiorstwa sektora MSP pozwalają budować trwałe podstawy wzrostu gospodarczego. Tworzą najwięcej miejsc pracy, są elastyczne, łatwiej dostosowują się do oczekiwań klientów, a także do zmieniających się warunków gospodarowania.

Dzięki nim rozwija się sektor usług, a duże przedsiębiorstwa mogą optymalizować swoje koszty, korzystając z outsourcingu. W sektorze MSP kształtują się przedsiębiorcze postawy, bez których polska gospodarka będzie się ciągle opierała na prorynkowych postawach ludzi jako konsumentów, a nie na skłonności do przedsiębiorczej aktywności¹⁰.

¹⁰ M. Starczewska-Krzysztozek: *op.cit.*, s. 4.

Pomimo, że w latach 2006–2010 zaobserwowano na świecie wyraźne spowolnienie gospodarcze, to wyniki przeprowadzonych badań były korzystne dla przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce. Potwierdzają to między innymi:

- a) do roku 2008 zaobserwowano wzrost liczby aktywnych przedsiębiorstw – we wszystkich grupach firm oraz branżach. Nieznaczne załamanie nastąpiło w 2009 roku, nie miało to wpływu na dodatnią dynamikę liczby gospodarujących podmiotów w całym okresie badania. We wspomnianym okresie odnotowany został spadek liczby dużych przedsiębiorstw, co może świadczyć o negatywnych symptomach kryzysu gospodarczego, odczuwanych przez większe przedsiębiorstwa o najbardziej rozwiniętych powiązaniach z gospodarkami państw Europy Zachodniej czy Stanów Zjednoczonych;
- b) również do 2008 roku rósł popyt na pracę, co przyniosło efekty w postaci wzrostu liczby pracujących, zatrudnienia oraz poziomu wynagrodzeń w całym sektorze przedsiębiorstw. Warto podkreślić, że największy udział we wzroście liczby pracujących zanotowano w małych firmach (od 10 do 49 pracujących). Dostępne za 2009 rok dane pokazują niestety zdecydowane wyhamowanie tego trendu i spadek liczby pracujących w sektorze przedsiębiorstw;
- c) przedsiębiorstwa odnotowały też korzystne wyniki finansowe – w zakresie przychodów ogółem, wyniku finansowego brutto oraz wartości głównych wskaźników ekonomicznych: rentowności, płynności finansowej oraz zadłużenia. Jednak te pozytywne efekty były widoczne przede wszystkim w grupie małych przedsiębiorstw oraz mikroprzedsiębiorstw, średnie i duże przedsiębiorstwa odnotowały nieznaczne pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej.

Literatura

- Bober P., Kalupa Ł.: *Strategie gospodarowania majątkiem małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo WSB, Poznań 2007.
- GUS, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r.*, Warszawa 2011.
- GUS, *Roczne mierniki gospodarcze*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_roczne_mierniki_gospodarcze_cz_IV_.xls (21.03.2011).
- Janiuk J.: *Strategiczne dostosowanie polskich małych i średnich przedsiębiorstw do konkurencji europejskiej*, Warszawa 2004.
- Kamrowski A.: *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju aglomeracji miejskich*, Szczyt Gospodarczy Pomorza Zachodniego, Szczecin 1998.
- Kochmańska M.: *Bariery rozwoju przedsiębiorczości małych i średnich firm*, Zeszyt Naukowy 1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanitas, Sosnowiec 2007.
- Piasecki B.: *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1998.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 364/2004 z dnia 25 lutego 2004 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001 i rozszerzające jego zakres w celu włączenia pomocy dla badań i rozwoju, DzU L 63 z 28.2.2004.

Starczewska-Krzysztozek M.: *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Infor nr 4(28), Wydawnictwo Sejmowe dla Biura Analiz Sejmowych, Warszawa 2008.

Verheugen G.: *Przedsiębiorstwo i przemysł, Nowa definicja MSP*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji – publications.eu.int, Wspólnoty Europejskie 2006.

dr Piotr Bober

mgr Sebastian Chęciński

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Streszczenie

Przedsiębiorstwa sektora MSP pozwalają budować trwałe podstawy wzrostu gospodarczego. Tworzą najwięcej miejsc pracy, są elastyczne, łatwiej dostosowują się do oczekiwań klientów, a także do zmieniających się warunków gospodarowania. W opracowaniu dokonano empirycznej weryfikacji wpływu globalnego kryzysu gospodarczego na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006–2010.

THE ECONOMIC CRISIS AND THE DEVELOPMENT OF SME SECTOR IN POLAND

Summary

Enterprises of the small and medium-sized sector help to build sustainable basis for economic growth. They create most of the workplaces, are flexible and more easily to customer expectations and changing economic conditions. The elaboration contains an empirical verification of the impact of global economic crisis on small and medium-sized enterprises in Poland in years 2006–2010.